

153548

ROMÁN O LIŠÁKOVĚ

Ze staré francouzštiny přeložil
Otto František Babler

NÁRODNÍ KNIHOVNA

1000220534

II - 11149

SL 1512173

I

KTERAK LIŠÁK A YZENGRIN VYŠLI Z MOŘE

Pánové, znáte mnohou báji,
již vypravěči povídají:
jak Paris unes Helenu,
co žalu z toho vzešlo mu;
jak Tristan trhal kozí list,
o čemž si pěkně možno číst;
pověsti, skladby všelijaké

7

5

10 o zvířatech, o vlku také
 a jiné věci, jež se sběhly,
 však nikdy snad jste nezaslechli
 o boji těžkém, přehrdinném,
 ježž Lišák sváděl s Yzengrinem,
 s nímž měl jen svár a dlouhé půtky.
 15 Řeknu vám těch dvou pánů skutky,
 již neměli se věru v lásce
 a střetli se už v mnohé srážce.
 Povím, byť řečí dá to mnoho,
 jak slupku tak i jádro toho,
 co způsobilo onu hádku,
 a vylíčím vám od začátku,
 20 jak mezi nimi došlo k vzdorům
 a nenávisti plným sporům.
 A nenudí-li vás to, zvíťe,
 čímž se snad dobře pobavíte,
 kterak si vedli ve svém boji,
 25 což v knize jedné psáno stojí,
 ježž Yzengrin a Lišák zvána.
 V mé skříni jiná kniha psaná
 zas O ptáčnictví název měla;
 30 v ní pojednání čet jsem celá
 o Lišáku a jiné zvěři —
 věci, jež nikdo neuvěří.
 Tam pod literou rudou nalez
 já divných bájí celý prales,
 35 a nebýt, že je v knize mám,
 vytkl bych tomu lež a klam,
 kdo tak by mi to líčil, ano.
 Však věřit třeba v to, co psáno:
 Dopadne špatně, komu četba
 40 se nelíbí a knih kdo nedbá.

Ta O ptáčnictví kniha pěkná
 (kdo složil ji, ať Pán mu žehná)
 vypráví, jak Bůh z ráje v hněvu
 45 Adama vyhnal a s ním Evu,
 protože příkaz přestoupili,
 ježž dal, by podle něho žili.
 Pak soucitem k nim zas byl hnut
 a daroval jim proto prut,
 50 by, až si čeho budou žádat,
 jím ránu moři mohli zadat.
 Tu Adam prut ten v ruce zdvihl
 a před Evou jím moře švihl;
 a jak je švihl, z moře čilá
 55 ovečka ihned vyskočila.
 I řekl Adam: „Vemte, paní,
 ovečku tuto k vychování;
 dá dosti mléka nám i sýrů,
 že budem vždy mít plnou mřku.“
 60 Eva si v duchu pomyslela,
 že kdyby ještě jednu měla,
 dvojice by to dobrá byla.
 Prut tedy prudce uchopila,
 mrskla jím moře, a jak dopad,
 65 vlk vyskočil a ovci popad
 a uháněl s ní bez hlesu
 velkými skoky do lesů.
 Když Eva tedy uviděla,
 že ztracenou svou ovci měla,
 70 zle nařkala: „Ich, ich, ich!“
 Tu Adam prut svůj zase zdvihl
 a na moře jej zlostně snes.
 Z vody mu rychle skočil pes
 a za vlkem se rozehnal,
 aby mu onu ovci vzal,

210

215

220

225

230

235

Yzengrin a s ním Lišák též.
 Jen sami na to vzpomeňtež,
 jak oslice kdys promluvila,
 s prorokem na cestě když byla.
 Baláma jsem ho slyšel zvat,
 proto ho mohu jmenovat.
 A Balák, to byl jeho král,
 jenž mnoho slíbil mu i dal,
 aby mu z hněvu, z prudké vášně
 lid izraelský proklel strašně.
 Však Bůh to nechtěl dovolit:
 Anděla seslal chránit lid;
 ten s mečem, který ostrý byl,
 jim cestu náhle zastoupil.
 Tu Balám začal na oslici
 doléhat bodcem na palici,
 ostruhou krutě bodati
 a ještě švihati opratí.
 Oslice však se zjevu lekla
 a byla by to ráda řekla.
 Tu promluvit jí Bůh dal slovy,
 že mohla říci prorokovi:
 „Posečkej,“ řekla, „nech mne být,
 Bůh nedovolí dál mi jít!“
 Tak Bůh, když se mu vhodno zdá,
 i k tomu někdy souhlas dá,
 aby tvor němý promluvil
 a aby lichvář štedrým byl.

Tož jsem vám mohl povědět,
 jak přišli tady na ten svět
 i Lišák, i vlk Yzengrin,
 a zvíte mnohý jejich čin,

až dále vám teď vypovím,
 co o životě jejich vím.

240

Tak jednou přišel, pln jsa vředů,
 ke strýci Lišák na besedu.
 „Synovče,“ pravil vlk, „co je ti?“
 Pro samý vřed tě nevidět!“
 „Ach,“ Lišák řek, „jsem nemocen.“
 „A jed's už něco v dnešní den?“
 „Ne, pane, nejed, nemám chuť.“
 „Hrzano, paní, vzbud se, vzbud!
 Vstaň, ať mu pečeš hnedlinky
 slezinu a dvě ledvinky!“
 Lišák nic neřek ani, nu —
 byl by měl radši slaninu.
 Pod střechu maně popatří,
 zahlédne špeku šrůtky tři.
 Mrk po nich očkem, řka si: „Och,
 vás hlupák jen tam schovat moh! —
 Aj, ty můj strýčku důvěřivý,
 věř, sousedé jsou zlí a lstiví:
 Zahleď se ti na slaninu
 a dostanou hned laskominu.
 Rychle je sundej tam s té stěny,
 tvrd, že ti byly ukradeny.“
 Řek Yzengrin: „Strach neměj, pane,
 na ty se nikdo nedostane.“
 Zasmál se Lišák: „To je právě,
 že máš je tu jak na výstavě —
 vždyť někdo ti je může vzít!“
 Řek Yzengrin: „Jen nech je být —
 ty nevisi zde, to mi věř,
 pro bratra ani pro neterě,

245

310

250

5

255

260

265

270

jen pro ženu a pro mne, hochu,
a pro mámu a tátu trochu.“

275 Neminul ani dlouhý čas,
a Lišák tajně přišel zas
do jeho domu, když tam spal,
potichu dveře otvíral,
a ježto jejich skryš měl známu,
280 tři šrůtky potmě sebral s trámu
a k sobě domů si je vzal;
tam na kousky je rozřezal
a v slamnku je držel vskrytu.
Yzengrin povstal za úsvitu;
285 hned poznal, že tam zloděj byl
a šrůtky tři mu uloupil.

„Hrzano,“ zvolal, „drahá paní,
jak ohavně jsme oklamáni!“

290 Na nohy skočí jeho žena
nahá a celá vyjevená
a zvolá: „Bože, kdo to byl,
kdo ničemně nás oloupil?“

Co pomyslit si, nevěděli,
a podezírat koho měli?

295 Jak doporučovat to slyšel,
po jídle Lišák na vzduch vyšel
a mimochodem k nim tam zašel.
V zoufalství svého strýce našel.

300 „Co je vám, strýčku?“ řekl mu ten
filuta lstivý, „jste nák smuten.“

„Synovče,“ řekl, „jsem smuten vskutku,
že ztratilo se tré mých šrůtků,
a to mě rmoutí moc a mrzí.“

305 „To hodí se,“ řekl Lišák drzý,
„teď rozhlašujte všude jen,

že jste byl o ně okraden,
a už je na vás nevymámí
příbuzní ani dobří známí.“

„Synovče drahý,“ vlk mu řekl,
„z té ztráty cítím zármutek.“

310 Však Lišák řekl: „Já slýchával:
Kdo nejvíc pláče, nemá žal.

Schoval jste si je asi celé
pro příbuzné a pro přátele.“

315 „Ha,“ zvolal vlk, „mluv, jak se sluší!
Při tvého otce svaté duši,
nevěříš, co ti povídám?“

„Jen mluvte, všechno věřím vám.“

Hrzana také řekla: „Ech,
zdá se, že nejste při smyslech:

320 Kdybychom si je byli skryli,
přec bychom o tom nemluvili!“

„Paní, vždyť to se o vás ví,
že plní lsti jste, chytráctví.

325 Vy předstíráte ztrátu jen;
dům nechali jste otevřen,
a kdo vám věří, ať tam běží.“

„Lišáku, došlo ke krádeži!“

„Že by tu bylo pobertů?“

330 „Mně, brachu, není do žertů,
neboť já nerad, byť jen špetku,
utrpím škody na majetku.“

Zvesela Lišák šel si dál,
ty dva tam smutné zanechal.

335 Toť z Lišákova dětství zvěst.
Znal mnohý úskok, mnohou lest,
že strýci dal i jiným dosti
jak mrzutostí tak i zlosti.

II

KTERAK LIŠÁK KUPCŮM SNĚDL RYBY

Pánové, právě v době asi,
kdy končí léta blahé časy
a zima prvně zazebe,
dlel doma Lišák u sebe.
Byl u konce už se zásobou
a v úzkých cítil se tou dobou:
Neměl co dostat ani vracet,

neměl čím dluhy čtené splácet,
neměl co koupit ani prodat,
ani čím nových sil si dodat.
V té bídě z domu vyšel ven
a potají a neviděn
šel do rákosí, jež se zšira
od řeky k lesu rozprostírá.
Jím potloukal se tam a sem,
až u silnice pod lesem
se skrčil celý uondaný
a rozhlížel se na vše strany.
Už nevěděl si hlady rady,
jak sehnat něco k snědku tady,
a smutný byl a celý bledý.
Do křoví stranou zalez tedy
a čekal, jak to bude dále.
Vtom jeli tudy nenadále
kupci, co vezli od moře
ryby různé a úhoře.
Herinků čerstvých mnoho měli,
když totiž vítr týden celý
byl přízniv lovu bezpochyby;
měli tam také jiné ryby,
velké i malé, po vrch košů,
jež měly cenu mnoha grošů;
mihule tam, úhoři byli,
jež v přístavu si nakoupili —
vůz plný měli naložen.
Tak daleko byl Lišák jen,
co dohodil by kamenem,
když uviděl ten vůz a v něm
těch úhořů a jiných ryb,
a že hned nápad měl i vtip,
rozběh se před ně, v šalbě zběhlý,

aby ho ani nepostřehli,
pak na cestu leh darebák
a obelstil je, slyšte, jak:
Tak strnule a potichu
jak mrtev ležel na břichu
tam Lišák lstivý pokrouceně,
zavřeny oči, zuby ceně,
a tajil dech, až nedýchal.
Klam takový svět neslychal!

Jak takto leží nehnutě,
dojdou ho kupci v minutě;
a jak si cestou klidně jdou,
první ho spatří náhodou —
hned kamaráda zavolal:
„Hle, lišák mrtvý, kde se vzal?“
„Lišák?“ řek druhý, „jejda, jej,
honem ho seber, nemeškej,
ať neuteče darebák!“
Lišák však nebyl hloupý tak,
aby tam svoji kůži nechal.
Ten kupec tedy k němu spěchal
a za ním jeho kamarád.
Když k němu přišli akorát,
viděli, že je pěkný, celý;
z boku ho na bok obraceli
a štípali ho v slabínách —
neměli z něho takto strach.
Řek jeden: „Groše tři by stál.“
Však druhý řek: „I víc bych dal —
levný by byl i za pět grošů.
Dost místa máme u těch košů,
hodme ho na vůz vedle nich.
Ten má krk bílý jako sníh!“

Za těchto slov se přiblížili
a na vůz si ho naložili,
pak na cestu se zase dali
a velmi si to líbovali
a těšili se ve shodě,
jak doma ve své hospodě
přes hlavu jemu stáhnou kůži.
Tak říkali si ti dva muži,
však Lišák z toho neměl smutek:
Od slova dalek bývá skutek.
Na zádech ležel na koších
a u jednoho víko zdvih;
vytáh za krátkou chvilinku
z něho snad třicet herinků,
a jak je takto z koše tahal,
velmi si na nich pochutnával
i bez soli, i bez šalvěje.
Však upláchnout už odtud chtěje,
udičku ještě hodil v spěchu
a neměl pochyb o úspěchu.
Otevřel druhý koš si zdárně,
vstrčil tam čumák — a ne marně:
Rozpaky se moc nemoře,
už z něho tahal úhoře;
tři z nich si kolem šíje spínal
a hloupě si v tom nepočínal.
Měl náklad dobře upraven:
jen hlava čněla z něho ven,
však zakryt měl jím celý hřbet.
Teď na únik moh pomýšlet,
však ještě musel hledat lest,
jak s nákladem tím na zem slézt,
když není schůdků ani desky.
Na voze vzadu poklek hezky,

110

aby si prohléd, jak by rázem
se bez úhony dostal na zem,
pak ještě trochu pokročil
a nohama vpřed seskočil;
na cestu skočil vprostřed háje,
svou kořist kolem krku majc.

115

A jen co na té cestě stál,
na kupce „Sbohem“ zavolal,
„tři úhoře si ještě беру —
ti ostatní vám stačí věru!“

120

Když kupci řeč tu uslyšeli,
hned byli celí zkoprnělí:
„A tohle přece Lišák byl!“
Z nich jeden k vozu přiskočil,
kam mrtvého jej přece dal.
Však na to Lišák nečekal.

125

Ten jeden řekl: „To jsme si dali,
že jsme ho lépe nehlídali —
to byla chyba přece jen.“
A spráskl ruce nešťasten.

130

„Ha,“ řekl druhý, „je to k zlosti,
co provedli jsme z nedbalosti!

135

My pošetile jsme si vedli,
že na lep jsme mu takhle sedli!
Ten nadlehčil nám naše koše
a o pěkné nás obral groše;
o úhoře nás ještě okrad —
ať trest ho za to stihne stokrát!“

140

„Hoj,“ řekli kupci, „Lišáku,
tys nám to proved, chytráku —
kéž máš z nich břicha bolení!“
Však Lišák taky nelení:
„Jen mluvte si — však na vás stačím

a v každé při vás přechytračím!“

Tu kupci tryskem za ním kvapí,
však darebáka nepolapí,
neboť má rychlé běhy k cvalu.
Tak doběhl až do úvalu,
kde už byl kupcům z dosahu.

145

Ti vidí marnou námahu,
poznali, že s ním nejsou hrátky,
tak vrátili se k vozu zpátky.

150

Lišáka nohy nesou s chutí
— na ty měl vždycky spolehnoutí —
až donesou ho hrdinně

do jeho domu k rodině,
jež trpěla už velmi hladu;

155

tam potom vešel do ohrady
a vstříc mu vyšla jeho žínka,
spanilá paní Hermelinka,
jež věrně při něm vždycky stála,
i Ušatec a Halabala,

160

ti synci jeho, dobří bratři,
a uvítali, jak se patří,
otce, jenž přišel celý šťastný,
veselý, svižný, pružný, krásný,
úhoře nesa kolem šíje.

165

To někdo řekl, že hloupý prý je?
Pak bezpeční a zcela jisti
si pochutnali na kořisti.

O Bleduli a Hněduli

Byl sedlák, a ten ženu měl,
v den Maří do chrámu s ní šel,
aby se tam pomodlili.
Kněz před mší nabádal lid milý
a děl, že dobře udělá,
kdo Pánubohu něco dá
ze srdíčka upřímného;
že Pánbůh mu ten dárek jeho
dvojnásobkem oplatí.
A sedlák: „Hele, co nám dí
kněz, těch věcí dobře znalý:
kdo Bohu dá a neotálí,
Pánbůh štědře mu to vrátí;
to bychom, jářku, mohli dáti
naši kravku, nemyslíš,
knězi pro Boha – však víš,
je od ní mlíka už jen málo.“
– A to by se dobře stalo,
dí žena, „budu ráda tomu.“
A potom vrátili se domů
a sedlák málo otálel.
Do chléva v tu chvíli šel
a za provaz už kravku loví,
aby ved ji k farárovi,

ten rozumu měl víc než lžičku.
„Nate,“ chlap dí, „velebníčku,
pro pámbíčka Bledulu.“
A provaz v ruku vloží mu,
a že už zcela mu ji dává.
„To dobrá duševní je správa,“
propoví tu farář Říha,
jenž aby bral jen pořád číhá,
„dobře ty ses poradil;
kdyby každý farník byl
jako ty, já věru hovad
hojnost moh bych sobě chovat.“

Domů sedláček se bral. –
Farář hnedle přikázal,
ať přivážou tu Bleduli
k jeho vlastní Hněduli,
tak brzičko se ochočí.
Kaplan v sad s ní zabočí,
k Hněduli, jež spásá travu
přiváže tu novou krávu,
vrátí se a nechá je.
Knězova kráva lačna je,
hubou do té trávy sáhne,
Bleduli tím škrtíc táhne,
ta brání se a krávu milou
vleče ze sadu vši silou,
a tak ji táhne dvorem, polem
a po mezích a horem dolem,
až se ona vrátí domů,
knězovu krávu vlekouc k tomu,

2 SMÍCH STARÉ FRANCIE
přel. PAVEL EISNER

to těžkým břemenem se mučí.
Kouká sedlák, kulí oči,
převelmi se zaraduje:
„Helejte,“ dí, „co to tu je,
kdo Bohu dá, on málo ztrácí,
Bledula se s dárkem vrací,
s velikánskou krávou jde,
teď místo jedné máme dvě:
hele, dvě my máme krávy!“
Tím příkladem náš příběh praví,
že nenasyta moudrý není;
kdo z Boha dostane, má jmění,
ne ten, kdo si je shrabuje;
nezmnoží člověk zboží své,
shůry zdar mu nepřeje-li.
Tak u sedláka toho měli
dvě krávy, kněz nijedinou.
Kdo vpřed chce, couv už nejednou.

Končí se příběh o Bleduli a Hněduli

VI

Sedlák lékařem

Byl jeden sedlák bohatý,
skrblík plný lakoty;
sám on za pluhem se bral,
kobytku s koněm zapřahal
a po poli je poháněl;
masa a chleba a vína měl
dost a všeho živobytí,
však že se nechtěl oženiti,
přátelé ho kárají
a všickni lidé po kraji:
a on, že rád by ženu vzal,
jen kdyby kterou hodnou znal;
a oni, že mu vyhledají
nejhodnější v celém kraji.

Rytíře tam v kraji měli,
stařec byl to ovdovělý,
dceru měl on přepěknou
a slečnu půvabnou a ctnou,
že poskrovnu však věna měl,
žádný se rytíř nenašel,
aby o ni požádal;
a on by věru rád ji dal,
právě ona v letech byla,

ROMÁN O RŮŽI

přel. O. F. BABLER

- že do krve by ji byl asi
moh zranit sebemenší trn.
Bez vrásek čelo, bez poskvrn,
845 klenuté brvy spíše tmavé,
veselé oči vždy tak smavé,
že už se smály, ještě než
se ústa usmát mohla též.
Jak její nos vám vylíčit?
850 Z vosku by hezčí nemoh být.
A její ústa — malá, ctná,
přítele líbat ochotná.
O její hlavy plavé kštici,
co měl bych o té ještě říci?
855 Tak krásná byla, jak když svítí,
a přidržená zlatou nití.
Klobouček měla — zlatý skvost.
Ač podobných jsem vídal dost,
přec ještě nikdy nezřel jsem
860 tak pěkně šitý hedvábem.
V aksamit, jenž měl odlesk zlatý,
v takové vzácné byla šaty
oblečena jak přítel její,
jen ještě trochu slušivěji.
865 Druhého boku oné krásky
se přidržoval sám bůh Lásky,
jenž všechno podle svého řídí,
když po milencích všude slídí
a sráží lidskou pýchu v hanu
870 a sluhý činí z velkých pánů
a v služku snízí zase dámu,
když ta se příliš hrdou zdá mu;
a ten bůh Lásky ani trochu
se nepodobá jenom hochu,
875 však všechny jiné krásou předčí.

- Kdybych ho líčil pouze řečí,
nevyřk bych jeho půvaby.
On roucho neměl z hedvábí,
však z kvíteků, jež bůžci malí
880 pro něho v látku skvostnou tkali.
I štítečky i obdélníčky,
různými ptáčky, také lvíčky
a šelmami a zvířátky
šat zdoben měl a do látky
885 měl tkáno mnoho květů luzných,
jež kmitaly se v barvách různých.
Těch květů bylo mnoho druhů,
jež umně tkány byly v kruhu,
a mnohá letní květinka,
890 i barvínek i kručinka,
i fialka i všechny jiné,
ať žluté, bílé nebo siné,
jak dovedná jen ruka může,
vpleteny byly v listy růže.
895 I členku z nich zářící
měl na hlavě, a slavíci,
co létali mu kolem skráně,
z ní list mu někdy strhli maně;
s ním všude ptáčci zpěvaví,
900 papoušci byli, pěnkavy
a sýkorky i skřivani.
Na něho bylo dívání,
jako by to byl anděl z nebe.

- Ten Lásky bůh měl vedle sebe
905 mladíčka, jež vždy s sebou ved.
On jmenoval se Sladký Hled.
Přihlížel reji milé chásky
a opatroval bohu Lásky
dva luky tvarů tureckých.

- 910 Byl z dřeva stromu jeden z nich,
jehožto plod jde špatně k duhu —
byl plný suků všeho druhu
a shora, zdola, zdálo se mně,
jak moruše byl zbarven temně.
- 915 Druhý byl pružný, podlouhlý
a uhlazeně okrouhlý,
byl správně ztvárněn, dobře roben
a také velmi pěkně zdoben:
v něm zpodobeny byly paní
920 i hoši dvorně vychovaní.
Při těchto lucích Sladký Hled,
jenž nebyl hloupý na pohled,
nes deset šípů pánových.
Pět v pravé ruce nesl jich;
925 a měly všechny tyto šípy
úměrná pírká, řádné vrypy
a byly ostré, pronikavé
a jejich hroty — zlato pravé:
železo žádné ani ocel,
- 930 jen samé ryzí zlato mocné,
krom na pírkách a na násadě,
na nichž byl zase pěkně v řadě
přihlazen povrch trochu hrubý
a vyhloubeny správné vruby.
- 935 Šíp nejlepší a nejrychlejší
a také ze všech nejkrásnější,
jenž nejpřesněji vroubkován
a opeřen, byl Krása zván.
A ten, jenž nejkrutěji řal,
940 ten Prostota se jmenoval.
A jiný zase pojmenován
Upřímnost — ten byl dobře kován
jak dvorností, tak jinou ctí.

- Čtvrtý měl jméno Družnosti,
945 a to zas byla těžká střela,
jež daleko sic neletěla,
však zblízka koho zasáhla,
v něm způsobila mnoho zla.
Pátý byl nazván Krásný Vzhled —
950 ten nejlehčí byl na pohled,
však činil velkou ránu v boji;
leč snadno se zas všechno zhojí
a brzy zase bude líp
těm, které zasáh tento šíp:
955 nabudou brzy znova zdraví
a bolesti se záhy zbaví.

- Pak dalších šípů rovněž pět
jsem hnusných mohl uvidět,
a byly hrot i vruby jich
960 černější dáblů pekelných.
Ten první Pýcha nazýval se;
druhý, jenž málo lepší zdál se,
pak jmenoval se Zbabělost —
v něm proradnosti bylo dost,
965 že ostří měl jak otráveno.
Třetímu Hanba bylo jméno
a čtvrtému pak Zoufalství,
však Posedlostí, toť se ví,
byl nazván onen jeden zbylý.
970 Ty šípy, pět jich, stejné byly
a navzájem se podobaly.
Ty znamenitě klást se daly
k onomu právě z těch dvou luků,
jenž ošklivý byl, plný suků,
975 a jenž je dobře metal k cíli.
Vždyť zrovna tyto šípy slý
opačné oněch druhých měly,

a začal tu své léčky klásti
 a nastražil tu svoje pasti,
 by lapal dívky, pány taky,
 neb Láska nechce jiné ptáky.
 1595 Pro sémě, jež tu bylo seto,
 celé to zřídlo tůňky této
 Studánkou Lásky právem zvali
 a mnozí už nám o ní psali
 jak v latině tak v prosté řeči,
 1600 však pravdivostí všechno předčí,
 co zvíte, až vám neváhaje
 vypovím všechny její taje.
 Tam pobýt se mi zalíbilo,
 kde do studánky vidět bylo
 1605 i na krystaly oba, které
 jevíly věci tisíceré.
 Žel, že jsem tam kdy spustil zrak!
 Jak litoval jsem toho pak!
 Jak zrcadlo mě oklamalo!
 1610 Kdybych byl znal jen trochu málo,
 co je v něm skryto mocných sil,
 nebyl bych se tak přiblížil,
 neb chyt jsem se mu do tenat,
 do nichž už mnohý zrazen pad.
 1615 V zrcadle z věcí na podluží
 mne zaujaly keře růží,
 jež v koutě jejich po obvod
 tam obepínal živý plot.
 Když zápal pro ně tak mě jal,
 1620 já nebyl bych se zdržet dal
 za Pavii ni za Paříž,
 bych k nádheře té nešel blíž;
 a jak ta touha na mne sedla,
 jež mnohého už muže svedla,

1625 k těm keřům jsem se zvolna blížil
 a sladký dech se do mne vplížil:
 to jejich vůně přelahodná
 do srdce vnikla mi až do dna,
 že jako balzám jsem ji vstřebal.
 1630 Leč kdybych se byl toho nebál,
 že budu zřen a dopaden,
 byl bych si utrhl jednu jen,
 abych ji čichal k sytosti;
 však strachem a též lítostí
 1635 já obával se spáchat zradu
 a urazit tím pána sadu.
 Růží tam byly celé lesy —
 nebylo hezčích pod nebesy.
 Dost poupátek se v keřích skvělo
 1640 a dost se jich už rozvíjelo;
 a jiná větší byla zas:
 jich rozkvětu se blížil čas
 a v rozpuk už se chtěla dát,
 však nelze jimi pohrdat.
 1645 Ba, růže jen se porozvinou
 a za jediný den zas minou,
 však poupatům dá Mistr vládný,
 že svěží jsou přec dva i tři dny.
 Poupata krásná zdála se mi,
 1650 nebylo takých v žádné zemi:
 Kdo jedno moh si přišpendlit,
 ten věru šťasten mohl být,
 a věnec kdybych mít moh z nich,
 už jiných skvostů nedbal bych.
 1655 Ze všech těch poupat jedno bylo,
 jež velmi se mi zalíbilo,
 že ostatní jsem přezřel maně,
 když poprvé jsem pohléd na ně,

neb bylo barvy nachové,
 1660 tak jemné, že už takové
 Příroda nikdy neurobí.
 Je čtyři páry lístků zdobí,
 jež Tvůrkyně (mějž za to vděk)
 střídavě kladla na stonek.
 1665 Stonek je rovný jako třtina
 a nahoře se poupě vzpíná,
 aniž se chýlí nebo kloní.
 Dech jeho libě vůkol voní,
 a lahodou, jež v něm se vlní,
 1670 celé to místo slastí plní.
 Jen co jsem vdech, jak voní květ,
 už za nic nebyl bych šel zpět,
 však chtěl jsem si ho utrhnout,
 jen kdybych byl moh rukou hnout,
 1675 leč trny, které bodaly,
 mne udržely v povzdálí,
 bodláčí, drsné kořání,
 jež hrotem ostnu poraní,
 mne blíže přijít nepouštělo,
 1680 neb jsem měl strach, že zdrásám tělo.

Bůh Lásky s lukem napjatým,
 jenž neustal mi hrozit jím,
 mne sledovat a špehovat,
 pod fíkem náhle zůstal stát,
 1685 a všimnuv si pak zpovzdálčí,
 že zalíbení já mám větší
 v tom poupěti než v kterémkoli,
 co jich tu bylo po okolí,
 nasadil hbitě jeden šíp,
 1690 tětívu napjal ještě líp,
 že struna mu až k uchu sáhla,
 a střelil pak tou zbraní znáhla,

že mi ta střela nezvyklá
 až k srdci okem pronikla.
 1695 Provedla krutá zbraň své dílo:
 Hned celého mne zamrazilo,
 i v kožichu že byl bych rádném
 zachvění cítil oním chladnem.
 Když takto jsem byl zasažen,
 1700 mě k zemi srazil nápor ten:
 srdce mi tuhlo, srdce mdlelo
 a dlouho v mdlobách bylo tělo;
 leč když jsem procit ze ztuhlosti
 a rozumu zas nabyt dosti,
 1705 já slabším cítil se než prve,
 jak bych byl ztratil mnoho krve.
 Však hrot, jenž mi tu bolest zadal,
 si žádné krve nevyžádal
 a suchá byla rána má.
 1710 Tu šíp jsem popad rukama
 a táhnout jsem jej začal mocí
 a vzdychal přitom bez pomoci.
 Já vytáhn jsem sic šípu stvol,
 jenž opeřen byl kolem kol,
 1715 však střela, křídly zdržovaná,
 jež jménem Krása byla zvána,
 tak přepevně mi v srdci tkvěla,
 že vyrvat jsem ji nemoh z těla:
 vězí tam dosud, já ji znám;
 1720 leč nevytryskla krev mi tam.
 V bázně a zmatku byl jsem léci,
 vždyť dvojí bylo nebezpečí:
 Nevím, co činit, jak se hájit,
 ranhojiče kde ráně najít,
 1725 neb bylinka ni kořínek
 by neposkytly žádný lék.
 Jen k růžičce mě srdce táhlo —

věc jediná to, po níž prahlo:
 ji ve své moci míti jen,
 1730 mně život by byl navrácen;
 vidět ji, cítit vůně její,
 hned bol bych snášel příjemněji.

I pustil jsem se za poupětem,
 jež vonělo mi sladkým květem,
 1735 však Amor na luk střelu klad
 už novou, zlatou tentokrát.
 Prostota byla nazývána,
 a mnohý muž a mnohá panna
 jí k lásce byli hnuti již.

1740 Když Amor spatřil, že jdu blíž,
 vystřelil na mne bez hlášení
 šíp, v němž nic ze železa není;
 ten do srdce mi vnesl hrot,
 jež tak, jak se mi do něj vbod,
 1745 tamodtud nikdo nevyprostí.
 Stvol vytáh jsem sic bez těžkostí,
 a stačilo jen málo sil,
 však hrot, ten uvnitř vězet zbyl.
 Leč pravdu vám teď povím celou:

1750 Jestliže dřív už touhu vřelou
 jsem po poupěti cítil prudce,
 teď dychtění mé vzrostlo v muce.
 A když mě takto žádost jala
 a moje touha narůstala,

1755 chtěl jsem se vydat za poupětem,
 i nad fialku vonným květem.
 Kéž jsem se radši vrátil zpět!
 Však nemoh jsem se udržet
 a nejít tam, kam srdce táhlo:

1760 neboť jen tam, kam ono prahlo,
 jsem musel jít, a já tam bažil.

Však lukostřelec, jenž se snažil
 překážky klást mi na cestu,
 tam nepustil mě bez trestu,
 1765 vyslal mi, by mě pomát líp,
 do srdce zase třetí šíp,
 který se Dvornost nazýval.
 Ten hlubokou mi ránu dal,
 že omráčen jsem pod větvemi
 1770 olivovníku klesl k zemi.
 Tam dlouho ležet bylo mi.
 Však jen jsem nabyl vědomí,
 popad jsem šíp a zatáh prudce
 a z boku stvol jsem vytáh v muce,
 1775 však hrot jsem nemoh vytrhnout,
 ač různě jsem s ním zkoušel hnout.

Pak usedl jsem přece jen,
 pln úzkostí a zamyšlen;
 mně rána bolest působila,
 1780 a veliká má touha byla
 mít poupě, jež mě táhlo velmi;
 leč střelec strachu naháněl mi,
 a právem jsem se zas bál škody,
 neb kdo se topil, strach má z vody.

1785 Však velké věci touha činí:
 I kdybych déšť byl viděl nyní,
 v němž kamení se shůry řítí,
 jako když padá krupobití,
 já byl bych se tam pustil přeci.

1790 Amor, jenž řídí všechny věci,
 odvahy dodal mi i chtění,
 bych plnil jeho nařízení.
 I pozved jsem se na nohy,
 sláb, raněn a tak ubohý,
 1795 však přece jsem se pustil dál,

ALEGORICKÉ POSTAVY ROMÁNU O RŮŽI

(Uvedena čísla veršů s první zmínkou o nich)

<i>Bázeň</i> = Peor, 2836	<i>Prostota</i> = Simplece, 940
<i>Bohatství</i> = Richece, 1017	<i>Přítel</i> = Amis, 3109
<i>Bůh Lásky</i> = Deus d'Amors, 866	<i>Pýcha</i> = Orguiauz, 961
<i>Cudnost</i> = Chastée, 2846	<i>Rozmařilost</i> = Luxure, 3606
<i>Dobrovůl</i> = Bel Accueil, 2792	<i>Rozumnost</i> = Raison, 2840
<i>Družnost</i> = Compaignie, 944 1825	<i>Sladký Hled</i> = Douz Regarz, 906
<i>Hanba</i> = Honte, 966	<i>Soucitnost</i> = Pitié, 3249
<i>Hnus</i> = Meslaiz, 2841	<i>Staroba</i> = Vieillece, 339
<i>Hrozebník</i> = Dangiers, 2827	<i>Stud</i> = Honte, 2836
<i>Chtivost</i> = Convoitise, 169	<i>Štý Boha Lásky</i> = Floiches, 923
<i>Chudoba</i> = Povreté, 442	<i>Štěstí</i> = Largece, 1127
<i>Jemná Mluva</i> = Douz Parlers, 2671	<i>Šťěstěna</i> = Fortune, 3981
<i>Kráska</i> = Biautez, 938	<i>Truchlivost</i> = Tristece, 292
<i>Krásný Vzhled</i> = Biaux	<i>Upřímnost</i> = Franchise, 942
<i>Semblanz</i> , 949	<i>Veselost</i> = Leece, 730
<i>Kratochvil</i> = Deduiz, 590	<i>Zahálčivost</i> = Oiseuse, 582
<i>Lakota</i> = Avarice, 197	<i>Zářst</i> = Haine, 139
<i>Mysl Sladká</i> = Douz Pensers, 2645	<i>Závist</i> = Envie, 235
<i>Naděje</i> = Esperance, 2615	<i>Zbabělost</i> = Vilanie, 963
<i>Nepravost</i> = Vilanie, 156	<i>Zhýralost</i> = Lecherie, 3608
<i>Pokrytectví</i> = Papelardie, 409	<i>Zlolažník</i> = Male Bouche, 2835
<i>Posedlost</i> = Noviaus Pensers, 968	<i>Zlořád</i> = Malfait 3613
<i>Proradnost</i> = Felonie, 155	<i>Zoufalství</i> = Desesperance, 967
	<i>Žárlivost</i> = Jalousie, 2860

DANTE ALIGHIERI : BOŽSKÁ KOMEDIE

ZPĚV DVACÁTÝ ČTVRTÝ

„ODČISTEC“

Dante pokračuje v rozhovoru s Foresem Donatim, tentokrát o jeho sourozencích, dobré a krásné Piccardě, která je už v ráji, a o Corsovi, hlavě černých guelfů, který má největší vinu na zkáze Florencie. Nejpozoruhodnější je setkání s básníkem Bonagiuntou z Lukky, který se ptá, zda Dante je opravdu ten, kdo vynalezl „sladký nový styl“. Dante skromně odpovídá, že je jenom jedním z těch, kdo si zaznamenávají slova, když k nim hovoří Láska. Jeho psaní je láska. Bonagiunta lituje, že nepochopil princip nového stylu dříve. Anděl smyje Dantovi s čela předposlední P.

Chůze nebrání rozhovoru ani
rozhovor chůzi, jdeme svižně dál,
jak dobrý vítr když loď popohání. 3

Očima z důlků, jež hlad vykotlal,
ti víc než mrtví na mně ulpívají,
ptají se, kde jsem živý se tu vzal. 6

„Ta Statiova duše,“ ukazuju na ni,
„ta pro nic za nic se tak neloudá,
jen kvůli nám jde pomaleji k ráji. 9

Ale řekni mi, kde je Piccarda?
A kdo jsou tyto duše z toho pásma,
možná, že mě i znají, jak se zdá?“ 12

„Ach, moje sestra, tak dobrá a krásná,
ta se vši ctí odešla ze světa
a je v nejvyšším nebi a je šťastná. 15

A tyhle duše? Třeba tamhleta –
jmenovat smím – a co vidíš? jen krky,
podobu změní tahle dieta,“ 18

ukáže prstem, „ano, ten je z Lukky,
Bonagiunta. Skoro se vytrácí
ten nejscvrklejší, v tváři jen ty klky: 21

choť církve, z Toursu, a teď doplácí
na tu svou mlsnost, moc draho ho přišel
bosenský úhoř, víno z Vernazzy.“ 24

Jmenoval další, nehovořil tiše
a bylo vidět, že je každý rád,
pohoršen nebyl nikdo, kdo to slyšel. 27

Mlet zuby naprázdno je nutí hlad,
Ubaldina vidím a Bonifáce,
ten pod svou berlou pásł mnoho stád. 30

Hle, Marchese, ten mistr na trachtace,
ve Forlì pořád žízeň jako trám,
to bylo jeho, opíjet se, cpát se. 33

Jak ten, kdo dívá se hned sem, hned tam,
vrátil jsem se pohledem k tomu z Lukky,
stál o to, zdálo se mi, i on sám. 36

Così jak „Gentucca“ nebo „Gentukky“,
pokud ho dobře slyším, zamumlá
ústý, jež jsou jak rána jeho muky. 39

„Chceš se mnou mluvit,“ řeknu, „jak se zdá,
snaž se líp mluvit, z úst ti něco sténá
a nemáš z toho nic ty ani já.“ 42

„Je bez závoje,“ řekne, „ale žena,
tou ti mé město radost udělá,
třebaže Lukku ledaskdo rád nemá. 45

S tou věštbou, která z mých úst zazněla,
pokračuj v cestě, nic ti nenalhává,
uvidíš sám, zda pravdu neměla. 48

Řekni mi ale, to ty jsi ta hlava
nového stylu, co vznik ve verších:
„Paní, jež víte, co je láska pravá?“ 51

A já: „Bylo nás víc, jsem jeden z nich,
zapisuji, čím láska v nitru šílí
a diktuje a chce, abych to stih.“ 54

„Teď chápu,“ řekne, „jak jsme na tom byli, notář a Guittone, a včetně mne: na sladký nový styl jsme nestačili.	57
Vidím, že to, co láska diktuje, vy přesně svými pery zapíšete: jenom vy jste to uměli, my ne.	60
Někdo snad líp než já chápe, co chcete a v čem spočívá ten váš nový styl.“ A zmlk, snad řekl všechno, co ho hněte.	63
Jeřábi zjara opouštějí Nil, houfují se, ta cesta bude dlouhá, zakrouží jednou a vytknou si cíl,	66
a tak i ten dav, co se tady plouhá, pozvedne tváře, přidá do kroku, když nadlehčí ho hubenost a touha.	69
Foresovi není moc do skoku, počká, až trochu vydýchá se, zůstane zpátky, ruku na boku,	72
jde ke mně blíž a zadýchaným hlasem – aby to svaté stádo ještě stih – řekne: „Uvidíme se někdy zase?“	75
„Nevím,“ řeknu, „jak dlouho budu živ; já bych si přál, aby to bylo brzy, touha už spěchá být v očistci dřív:	78
tam, kde jsem doma, mě už všechno mrzí, zlořády, rozvrat, zkáza, popravu, z Florencie se stalo město hrůzy.“	81
A on: „Zbaví se toho ohavy, vidím, jak kůň ho na ocase smýká tam, kde se nikdy viny nezbaví.	84
Stále rychleji vleče nestoudníka, po kamení s ním párkrát poskočí a z těla je cár, jen ta krev z něj stříká.	87

Kolo nebe se párkrát otočí, pozdvihne oči, „kolem té své dráhy a uvidíš: jinak to neskončí.	90
Ty nespěchej, já musím, čas je drahý, už jsem se s tebou hodně omeškal, tady se draze platí za průtahy.“	93
Jak jezdec z hloučku, když vyrazí v cval a chce, protože v dáli kyne meta, aby ostatní jezdce předešnal,	96
tak vyrazil, málem jako když létá, a já tam zůstal s těmi dvěma sám, ti v mém oboru byli mistři světa.	99
A když už zmizí v dálce někde tam, kam nedohlédne zrak, jen myšlenkami jdu s ním a věštbu v duchu probírám,	102
hle, další strom a plody obsypaný, kousíček odtud, dojdou k okraji, až tedko vidím lépe z této strany.	105
A lidi pod ním ruce vzpínají a křičí cosi vzhůru do větví, jak děcka piští hladem, škemrají,	108
žadoní, prosí, nikdo neodpoví, strom chce jenom chuť vyprovokovat a pořádně je tím víc vyhladoví.	111
Pak odejdou a pořád mají hlad. My jdeme blíž: je plný jablek svodu a nemíní se s hladem slitovat.	114
„Odejděte a neokuste plodů, do jednoho se Eva zahryzla, ten strom je výš, tento je z jeho rodu,“	117
z větví nevím kdo to zavolá. Couvnm, z těch slov, která se chvějí pláčem, mrazí mne, Statia i Vergila.	120

ZPĚV DVACÁTÝ PÁTÝ

„Vzpomeň,“ řekne hlas, „na opilé rváče,
co Théseovi to prý osolí:
dvě hrudi mají ti proklatci z mračen;
a na Židy, co žízni povolí,
a Gedeon je nechce už v svých řadách,
když Madiánské svírá v údolí.“
Jdem dál, k výčnělkům skály tisknem záda,
ze zvěstí o zprahlosti jímá strach,
tak tvrdou mzdu si vina hrdla žádá.
Pak už je cesta širší, mírný svah,
tisíc kroků jdem mlčky po hřebeni,
pohřížen každý ve svých myšlenkách.
„Co že vy tři jdete tak zamyšlení?“
hlas náhle zvolá: já se zachvěji
jak hříbě, když se lekne, až se zpění.
Jak ohlédnu se, odkud ten hlas zní,
zář oslní mě, v peci roztavené
sklon ani kovy nežhnou jasněji.
„Stoupáte-li tam, kde se nebe klene,“
zazní, „musíte nyní odbočit,
kdo v míru jde, tudy si nadežene.“
Nic nevidím, tak prudký je ten svít,
vím, kde jsou mistři, kde je která strana,
jen podle sluchu pokouším se jít.
A tak jako když zvěstovatel rána,
májový vítr všechno provane
vůní, která je květin nadýchaná,
takový vánek polaská i mne,
cítím tu peruť, po čele mě hladí:
jen ambrózie po něm zůstane.
A slyším: „Blažení, jimž milost radí,
jak lásku k chuti krotit ze všech sil,
chtít jenom to, co duši nezačadí,
v dýmu by se jí ztratil její cíl.“

Od poledne v očištcí (od půlnoci v Jeruzalémě) uplynula dvanáctá část dne. V očištcí jsou dvě hodiny odpoledne. Vergilius požádá Statia, aby Dantovi vysvětlil, proč duše v očištcí mají smyslové orgány, ale nepřijímají potravu a hubnou. Vychází z učení Aristotela a Tomáše Akvinského. Polemizuje s učením arabského filosofa Averroa, nastíní učení o duši vegetativní, senzitivní a rozumové. Dvě až tři hodiny trvá ten výklad, bude bezmála pět hodin odpoledne. Z puklin ve skalnatém srázu chlístají plameny a v nich vypalují žádostivost chlípníci. Tady má Dante strach, že uklouzne z úzké pěšiny. Jsou u sedmého kruhu.

Teď už jen jít, cesta se otevírá,
den postoupil poledník Býkovi
a noc nechal přes něj přejít Štíra:
jít jako ten, kdo cestu zná a ví,
kam jde a proč, a věc nevím jak hezká
ho nesmí zdržet, po čem hladoví,
ho žene vpřed, kdo stojí, všechno zmešká:
jdem soutěskou a je to námaha,
jeden za druhým, úzká je ta stezka.
Jak mladý čáp když křídla rozpráhá,
chce z hnízda, ale hned se zpátky stulí,
na první let mu schází odvaha,
tak já napínal a odkládal vůli,
užuž se slova chvěla na ústech,
a nezeptal jsem se a přestal v půli.
Můj sladký otec ale přes ten spěch
tuší, co chci, řekne: „Spusť ten luk řeči
napjatý k hrotu.“ Tak neberu dech: